

POSTANOWIENIE

Dnia 25 maja 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z odwołania R. [...] w R.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.
z udziałem zainteresowanych: Z. M., R. M.
o objęcie ubezpieczeniem społecznym,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 25 maja 2016 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 9 czerwca 2015 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od odwołującej się R. [...] na rzecz organu rentowego kwotę 120 (sto dwadzieścia) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 9 czerwca 2015 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację odwołującej się R. [...] w R. od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 16 czerwca 2014 r. w sprawie przeciwko ZUS Oddziałowi w S., przy udziale zainteresowanych Z. M. i R. M. o podleganie obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego odwołująca się spółdzielnia wniosła skargę kasacyjną, w której zarzuciła naruszenie art. 65 § 1 i 2, art. 627, art. 734 § 1 w związku z art. 750 k.c. oraz art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania

skarżąca uzasadniła powołaniem się na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne, z którym łączy się konieczność prawidłowej wykładni art. 627 k.c. „w odniesieniu” do art. 750 w związku z art. 734 § 1 k.c. W ocenie skarżącej, jeśli umówiona praca „spełnia cechy odpowiadające umowie o dzieło z uwagi na kryterium rezultatu” a rezultat sprowadza się do wykonania czynności powtarzających się, to „poważną wątpliwość budzi brak zastosowania art. 65 k.c. i uznanie w takiej sytuacji danego stosunku jako stosunku zlecenia”. Zdaniem skarżącej, zważywszy na treść art. 65 § 2 k.c., w związku z przedmiotową sprawą nasuwa się pytanie, „czy istnieje możliwość zastosowania art. 65 k.c. i tym samym danie pierwszeństwa zgodnemu zamiarowi stron, aniżeli dosłownemu brzmieniu wskazującemu na występowanie czynności powtarzających się”. W kontekście powyższego zachodzi więc - według skarżącej - potrzeba rozważenia, czy w przypadku, gdy dana umowa wykazuje cechy charakterystyczne dla dwóch stosunków prawnych (umowy o dzieło i umowy zlecenia), należy brać pod uwagę tylko sposób wykonywania danej pracy, czy można „ocenić dany stosunek prawny w oparciu o treść art. 65 k.c.” (czy w sytuacji, kiedy określona praca w przeważającym stopniu odpowiada charakterowi pracy wykonywanej na podstawie umowy o dzieło jest ona jednak świadczona w oparciu o stosunek zlecenia, z uwagi na „osiągnięcie wskazanego dzieła poprzez wykonywanie czynności powtarzających się”). W odniesieniu do tej kwestii skarżąca zaprezentowała pogląd, że w razie wątpliwości, przy rozróżnianiu umowy o dzieło od umowy o świadczenie usług - z uwagi na występowanie w jednej umowie elementów charakterystycznych dla obydwu wskazanych typów umów - decydujące znaczenie należy przypisać zgodnej woli stron. W dalszej kolejności skarżąca przedstawiła wątpliwość w zakresie, czy praca polegająca na wykonywaniu określonych, powtarzających się czynności w celu osiągnięcia konkretnego rezultatu, przy uwzględnieniu specyfiki wykonywanej pracy i przeważającego charakteru danej umowy jako umowy o dzieło, jest pracą wykonywaną na podstawie umowy o dzieło (art. 627 k.c.), czy wyłącznie umową o świadczenie usług (art. 750 w związku z art. 734 § 1 k.c.), „bez względu na indywidualne okoliczności sprawy”. Skarżąca wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego, a następnie o wydanie rozstrzygnięcia co do istoty sprawy i

zasądzenie zwrotu kosztów procesu, ewentualnie o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego oraz przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie, a ponadto o zasądzenie od strony skarżącej zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania wtedy, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Odwołująca się spółdzielnia uważa, że jej skarga powinna zostać rozpoznana ze względu na konieczność rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy sformułowanych problemów prawnych dotyczących kwalifikacji stosunku cywilnoprawnego, którego treścią jest świadczenie pracy zarobkowej. W ocenie skarżącej, odróżnienie umowy o dzieło od umowy zlecenia (umowy o świadczenie usług) - mające istotne znaczenie przy określaniu istnienia (nieistnienia) obowiązku ubezpieczeń społecznych - stwarza istotne trudności w praktyce stosowania prawa, czego wyrazem jest występująca w orzecznictwie rozbieżność w tej kwestii. Dlatego - zdaniem skarżącej - należy stanowczo wyjaśnić, czy wykonywanie przez osobę zatrudnioną powtarzających się czynności w celu osiągnięcia pewnego rezultatu jest umową o dzieło, czy też umową, do której stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu.

Sąd Najwyższy nie podziela poglądu o występowaniu wątpliwości, które przedstawiła skarżąca spółdzielnia, wobec czego wskazane okoliczności nie stanowią podstawy świadczącej o potrzebie rozpoznania skargi kasacyjnej. Przedstawione zagadnienia były już przedmiotem licznych rozstrzygnięć Sądu Najwyższego, podejmowanych zarówno w sprawach z zakresu prawa pracy, jak i w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. Na podstawie analizy

dotychczasowego orzecznictwa można wyprowadzić ogólny wniosek, zgodnie z którym, jeśli umowa wykazuje cechy wspólne dla co najmniej dwóch różnych rodzajów (typów) umów (np. umowy o pracę i umowy prawa cywilnego, albo umowy rezultatu i umowy starannego działania), to w celu dokonania jej właściwej kwalifikacji prawnej należy posłużyć się metodą typologiczną, której istota sprowadza się do poczynienia ustaleń w kierunku, jakie cechy przeważają (dominują) w umowie (por. w szczególności wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 2008 r., I UK 282/07, LEX nr 411051; Gdańskie Studia Prawnicze-Przegląd Orzecznictwa 2009 nr 2, s. 103, z glosą A. Musiały i z dnia 5 maja 2010 r., I PK 8/10, Monitor Prawa Pracy 2011 nr 2, s. 102). Innymi słowy, w razie wątpliwości, czy dana umowa jest - przykładowo - umową o pracę, czy umową cywilnoprawną, należy ustalić, czy w treści i sposobie jej wykonywania przeważają cechy umowy o pracę, czy też umowy cywilnoprawnej. Tak samo należy postąpić, gdy chodzi o zestawienie cech charakterystycznych dla dwóch (lub większej liczby) typów umów cywilnoprawnych, np. umowy o dzieło i umowy zlecenia. Dopiero wówczas, gdy umowa poddawana analizie (w swej treści, a zwłaszcza w sposobie wykonywania) wykazuje z ich jednakowym nasileniem cechy wspólne dla co najmniej dwóch różnych wzorców umownych, o jej typie (rodzaju) decyduje zgodny zamiar stron i cel umowy, który może (ale wcale nie musi) wyrażać się także w nazwie umowy. Istotne (pomocne) przy kwalifikacji takiej umowy jest też uwzględnienie okoliczności towarzyszących jej zawarciu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 1998 r., I PKN 191/98, OSNAPiUS 1999 nr 14, poz. 449).

Kierując się powyższą regułą, Sąd Najwyższy w swoim najnowszym orzecznictwie przyjmuje w szczególności, że umowami o dzieło - dla potrzeb ustalenia obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym - nie są umowy, których przedmiotem jest między innymi przeszkolenie kandydatów na kierowców ubiegających się o przystąpienie do egzaminu państwowego na prawo jazdy (wyroki z dnia 18 kwietnia 2012 r., II UK 187/11, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 115 i z dnia 13 czerwca 2012 r., II UK 308/11, LEX nr 1235841), przeprowadzenie cyklu bliżej niesprecyzowanych wykładów (zajęć dydaktycznych) z danej dziedziny, których tematy pozostawiono do uznania wykładowcy (wyroki z dnia 14 listopada 2013 r., II UK 115/13, LEX nr 1396411 i z dnia 28 sierpnia 2014 r., II UK 12/14,

LEX nr 1521243), osobiste przeprowadzenie zajęć terapeutycznych (terapia logopedyczna) w ramach programu rehabilitacyjnego (wyrok z dnia 8 listopada 2013 r., II UK 157/13, OSNP 2015 nr 1, poz. 15), długookresowe i powtarzalne wykonywanie tłumaczeń dokumentów firmowych na język obcy za pobieraniem stałego (miesięcznego) wynagrodzenia (wyrok z dnia 6 kwietnia 2011 r., II UK 315/10, OSNP 2012 nr 9-10, poz. 127), systematyczne wykonywanie czynności sportowych lub trenerskich za okresowo wypłacanym wynagrodzeniem (wyrok z dnia 15 lipca 2014 r., II UK 496/13, LEX nr 1498492), a także wykonywanie wszelkich prostych i powtarzalnych czynności, jak np. przemieszczanie i układanie w stosy drewna, przy użyciu własnego środka transportu, bez nadzoru ze strony zamawiającego i bez wymagania osobistego świadczenia pracy (wyrok z dnia 28 marca 2000 r., II UKN 386/99, OSNAPiUS 2001 nr 16, poz. 522) albo przygotowanie owoców do spożycia lub do dalszego przetworzenia, co dotyczy w szczególności odpeschczania śliwek (wyrok z dnia 26 marca 2013 r., II UK 201/12, LEX nr 1396414).

W nawiązaniu do formułowanych przez skarżącą spółdzielnię wątpliwości w zakresie, czy wykonywanie określonych, powtarzających się czynności „w celu osiągnięcia konkretnego rezultatu, przy uwzględnieniu specyfiki wykonywanej pracy i przeważającego charakteru danej umowy jako umowy o dzieło” jest świadczeniem pracy na podstawie umowy o dzieło, czy umowy o świadczenie usług (do której stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu), należy zatem przyjąć, że o kwalifikacji danego stosunku prawnego jako umowy o dzieło albo jako innej umowy cywilnoprawnej (np. zlecenia), decydują okoliczności konkretnego przypadku, w szczególności wyniki każdorazowo przeprowadzonej analizy w kierunku ustalenia, które cechy (elementy) mają charakter przeważający w tym zakresie (szerzej na ten temat w piśmiennictwie por. zwłaszcza I. Sierocka, Umowa zlecenia i umowa o dzieło w systemie ubezpieczeń społecznych, *Monitor Prawa Pracy* 2015 nr 7, s. 342).

Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że Sąd Apelacyjny (a wcześniej Sąd Okręgowy) - po dokładnym ustaleniu stanu faktycznego, którym Sąd Najwyższy jest związany (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) - przy dokonywaniu oceny prawnej „umów o dzieło” zawartych pomiędzy odwołującą się spółdzielnią a

zainteresowanymi w sprawie osobami fizycznymi, kierował się właśnie powyższymi wskazaniem. Sądy orzekające przyjęły, że „umowy o dzieło”, których przedmiotem było powtarzalne wykonywanie w zakładzie drzewnym przez zainteresowane osoby stosunkowo prostych prac fizycznych polegających na korowaniu, w rzeczywistości nie były umowami o dzieło w rozumieniu art. 627 k.c., lecz umowami o świadczenie usług. Przy podjęciu rozstrzygnięcia w zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny wziął więc pod uwagę utrwalone w najnowszym orzecznictwie sądowym stanowisko odnośnie do sposobu, w jaki należy kwalifikować umowę cywilnoprawną dla potrzeb stwierdzenia istnienia (nieistnienia) obowiązku ubezpieczeń społecznych.

W rozpoznawanej sprawie nie występuje tym samym sugerowane przez skarżącą spółdzielnię istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), co dotyczy również potrzeby wykładni art. 627 k.c. „w stosunku do” art. 734 § 1 w związku z art. 750 k.c. (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.), gdyż Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego (wykładni przepisów) i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach (por. w szczególności postanowienie z dnia 2 grudnia 2015 r., III UK 75/15 oraz postanowienie z dnia 2 lutego 2016 r., III UK 90/15, odmawiające przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w sprawie o niemal identycznym stanie faktycznym), a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające jego zmianę (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNAPiUS 2003 nr 13 - wkładka, poz. 5).

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. i art. 398²¹ w związku z art. 108 § 1 k.p.c. postanowił jak w sentencji.